

RUDNAY GYULA MŰVÉSZETE

MŰVÉSZETÉNEK HÍVEI hosszú éveken keresztül hiába keresték a tárlatokon Rudnay festményeit, szélfúvásoktól meglevevénedő borongós tájképeit, furcsa romantikus alakjait. Kevesen tudták csak, hogy a mester egy nehéz betegség következményeivel küszködik s most mikor újra kezébe vette az ecsetet, hogy a szülői Felvidék nagy napjait vásznára rögzítse, sokan már-már őt is elfelejtették. Pedig visszaemlékezni művészi fejlődésére nemcsak illő, de tanulságos is, mert alig van festőnk, aki a magyar művészet kérdéseivel nagyobb szenvedéllyel és igazabb átérzéssel foglalkozott volna.

Rudnay elsősorban hangulatfestő. Jobban érdekli őt a megfoghatatlan, kifejezhetetlen líra, ami a formákon előmlik, mint maguk a formák. A színek fellobbanásában nemcsak a szem gyönyörűségeit, hanem az érzelmek változásait is keresi. Aki pedig ennyire lelkének hangulataiból merít, az szívesen száll vissza első élményeihez: a gyermekkorhoz. Rudnay apjának vendéglőjében különös és sokszínű társaság fordult meg és az országút kifogyhatatlanul szállította az érdekes, eredeti alakokat, emlékképeik pedig bőszesen ellátták később a művészet változatos motívumaival. De a gyermekkori emlékek és élmények még sokáig izzanak lelkében, hogy művészi képpé sűrűsödjének össze. Az első benyomásoktól érett gyümölcséig, a műalkotásig, hosszú és kacskaringós út vezetett. Kezdetben a nincstelennel való együttérzés, a szociális tartalom tölti be Rudnay lelkét. Az általános emberi ekkor még inkább érdekli mint a sajátos magyar. A kifejező eszközök hozzásimulnak a tartalomhoz s így az általános európai művészet hagyományait szolgálják. A sötét és megvilágított részek drámai ellentéte már ekkor megragadja érdeklődését és figyelmét a kizárólag csak fehér-feketével ható rajztechnika felé irányítja. Borús, sötét jeleneteket vet papírra. A hol egységes fekete felületekké sűrűsödő, hol meg szürkévé szétködlő sötétségből csak itt-ott villan elő egy-egy erőteljes fehér folt. Carrière-t, az álmatag, finom és érzelmes franciát emlegették ezekkel a rajzokkal kapcsolatban, de épp az előtörő fehér fények tanúskodnak olyan erőről és vérmérsékletről, amelyet Carrière mindent sejtelmes fátyollal bevonó bágyadt művészetében hiába keresünk. A rajzok viharfelhős tájakat, az ablakon kibámuló szomorú veteránokat, a menhelyek toprongyos koldusait ábrázolják. A formák elnagyoltak, az előadásmód festői. Némelyik

rajzon tömör drámaiasság döbrent meg. Egy gyermek ravatala mellett hangtalanságban és mozdulatlanságában virraszt két öreg. Ez a jelenet egy északi művészt, Munch-ot idézi emlékezetünkbe. De míg Munch a tusrajz éles ellentéteivel, kínlódó görbéket vető vonalakkal a legszélsőségesebben kihangsúlyozza a fájdalom minden torz vonását, addig Rudnay puhább előadásban adja vissza a hangulatot, elkerülve minden túlzást és az északi művészet vad expresszionizmusát. Rajza így nem olyan démonikus, mint Munché, de mélyebb, emberibb és épp szóltan fájdmával megrázóbb. A Munch művészetével rokon lapok legkiválóbbika az „Öregek“. A tárgy egyszerű, szinte semmitmondó. Nehány feketeruhás, fehérhajú úr ül egy terített asztal körül. De ahogy kivilágít az asztalkendő havasan hideg, szemfedőszerű fehérsége, ahogy az ingmellek, kézelők fényfoltjai kivágják magukat a sötétségből, ahogy az arcok előrémlenek a homályból, van abban valami borzalmas művészi ígézet. A lap szélem szinte csak párhuzamos függőlegeseket rajzol a művész, de ezek a vonalak a középpont felé mindinkább összeállnak fekete és fehér foltokká, mintha az egész jelenet ott a szemünk előtt gomolyodnék ki a szürkületből, minden irodalmi utalástól mentes, tisztán csak képzőművészeti eszközökkel kifejezett vízióvá. Festményei valóságosabb és józanabb világba vezetnek bennünket. A mindennapok apró-cseprő dolgai ragadják meg képzeletét. Gyermekeit szoptató anya, kötő, hímző asszonyok, vízhordó lányok, pipázgató öregek. Az élet egyszerű, megszokott és igénytelen pillanatait örökíti meg, de sohasem téved az annyira kedvelt adomázó zsánerjelenetek népszínművilágába. Legtöbbjükön nem is történik semmi, csak egy magányos alak áll valami foglalatoskodás ürügye alatt a viharfelhős ég elé. Az alacsonyra helyezett látóhatár, az egyszerű és mégis drámai háttér monumentalitásba lendíti embereit. Előadásmódján lehetetlen észre nem venni a nagy spanyol Goya hatását. A Szépművészeti Múzeum kisméretű Goya festményének „A vízhordó leánynak“ művészi problémáit újra meg újra felveti. A spanyol művész nagy szenvedélye, komor és izzó színei, vadul odavágó ecsetkezelése vonzza őt. Azt is megtanulja tőle, hogy a legszerényebb motívumot hogy lehet hatalmas erővel feldolgozni. Sokat köszönhet neki, de nem válik utánzójává. A vonzalom lelki rokonságon alapul. Ő is átéli a háború borzalmait s a „Désastres de la guerre“ metszetsorozatnak látomásai élednek fel Rudnay „Menekülők“-jében. A hónapból kizaklatottak szálnalmas gomolyaga, a közójük vágató lovasok, az arcokon a rémület kifejezése, heves mozdulatok egymagukban még nem avatnák a képet félelmes drámává, ha a művész nem gondoskodnék arról, hogy a színfoltok kemény ellentétei az alapjában véve irodalmi jellegű témát kifejező, erőteljes látási élménnyé alakítsák át.

Rudnaynak ezeken a művein a magyar vonatkozások még a tárgyválasztás külsőségeiben is többnyire hiányzanak. Facipős holland lány, kozákruhás önarckép, a római Campagna széles térségein álló olasz parasztasszony, egy-egy nagyvonalú, nemes arcélú női fej spanyolosán elrendezett csipkái utalnak arra, hogy a művész milyen jól érezte magát az európai kultúra tarka összességében. Amilyen sokrétű a tárgyválasztása, olyan összetetten európai a stílusa is. A művész

Münchenben, Párizsban és Rómában dolgozik s a mesterek, akik megihletik, az európai művészet elismert nagyságai. De az európai kultúrára irányuló törekvéssel párhuzamosan bontakozni kezd a művész sajátosan magyar szemléletmódja. Szinte spirituális mellékizű korai rajzai mellett feltűnnek a magyar népeletből vett lapok is. Természetes, hogy ezeken még a magyaros jelleg inkább külsőségekben, a tárgyválasztásban nyilvánul meg.

„Hárman valának együtt“ mondja egyik legsikerültebb rajzának irodalmi csengésű címe. De magyar költészetre való utalás nélkül is megállja a helyét és a képzőművészeti eszközök is teljesen kifejezik a mondanivalót. Az összebújó három csikós alakját a művész a Lionardo da Vinci által kifejlesztett piramisalakú klasszikus csoportozattá kapcsolja egybe. A háromszögalakú kompozíciós séma csúcsánál a pörgőkalapos hahotázó legény tűnik fel, akinek vaskos erővel kifejezett harsány kacaja barbár életenergiával széttöri a képszerkezet szigorú kereteit. Az ábrázolás zártsága és a hangulat szétáradó sodra közötti ellentét képezi a rajz legjellegzetesebb művészi érdemét. A külsőségekben az is megmutatkozik, mennyit tanult Rudnay mesterétől, Hollósy Simon-tól. A szoborszerű csoportozat, a világos háttér elé helyezett könnyed színértékek, a tárgyválasztás mind Hollósy jól ismert „Kukorica-fosztását“ idézi emlékezetünkbe. Új azonban a művész saját egyéniségéből hozzáadott nyers életöröm, ami a paraszti zsánerképet szinte mitikus távlatokba feszíti. Hollósy egyébként egy mélyebben magyar művészeti irány kiépítéséhez maga is iparkodott hozzájárulni meglehetősen rosszul sikerült próbálkozásaival. Élete alkonyán a Rákóczi-induló festői ábrázolása foglalkoztatta. A zenéből feltörő dinamikát, a keserűségből felgyulladó hangulatot igyekezett színekkel és formákkal kifejezni. Többszöri kísérleteinek csak néhány elég kusza vázlat lett az eredménye, de a probléma felvetése tanítványának fejlődését jelentékenyen befolyásolta. Valami hangulati egység szövődött a mester és tanítványa között. Hollósy csellózott, a fiatal Rudnay hegedült és a magyar zenében rejlő jellegzetességek úgy látszik már ekkor mindkettőjüket lenyűgözték. Hollósy a Rákóczi-induló zenei tartalmát hiába próbálta meg képbe áttenni, míg tanítványának festményei sikerrel fejezték ki a kuruc nóták hangulatát. Akik a festészet, irodalom és zene határaival, kifejezési lehetőségeivel tisztában vannak, észre vehették, hogy Rudnaynak a magyar stílus kialakítására irányuló művészete milyen veszélyes csábítások és szakadékok között mozog, hisz a képzőművészet önmagát ítéli halálra, ha irodalmi eszközökhöz nyúl. Másrészről azonban nincs olyan erős festői hagyományunk, melyen elindulva a magyar stílust tovább lehetne fejleszteni, míg költészetünk és zenei műveltségünk tárháza bőséges ihletéssel szolgálhat. Kínos dilemma ez olyan művész számára, aki festészetében magyar fájának is emléket kíván állítani. A magyar népviseletek bemutatása vagy történelmünk egyes jeleneteinek felidézése még nem teszi magyarrá a festményt. A festő fajisága a látásmód, az ízlés, a szín és formaadás sajátosságaiban rejlik. De hol vannak azok a magyar festők, akiknek a műveiről ezek minden finomabb esztétikai elemzés nélkül, minden kétséget kizáróan szembe tűnnek? Az eredménytelen szemle után

sok festőnk a magyar népművészethez fordult. A magyar népművészet minden bizonnyal rendkívül jellemzi a magyarság Ízlését, csakhogy teljes egészében díszítő, tehát iparművészeti jellegű. Azok a festők, akik benne keresték az ihletet, a képzőművészetből menthetetlenül a díszítő művészetek körébe léptek át. Bartók és Kodály, hogy kialakíthassák a mai magyar zenét, összegyűjtötték népünk ősrégi dallamait. Ezek a százados magyar képletek azonban festészetünkben majdnem teljesen hiányzanak. Költészetünk dicsekedhet magyaros versformákkal, gondolatokkal, melyek századokon keresztül újra meg újra felbukkannak, amíg végleges formájukat megtalálják, csak a festő nem lel sehol szüárd kiindulási pontra. De ahogy vannak ősrégi dallamok* átöröklött képzetek, a nemzetre jellemző kísértő gondolatok, jellegzetes kifejezési formák, épp úgy vannak hangulatok, érzelmek, a vérmérsékletnek szeszélyes fellobbanásai és elborongásai, melyek hívói mutatják be a nép egész belső alkatát. Már pedig ezek az érzelmi, temperamentum- és hangulatbeli tényezők egyaránt működnek az irodalmi, zenei és képzőművészeti alkotásnál.

Aki a magyar festészet sajátos stílusát akarja megvalósítani, az más hagyományok híján a különböző művészetek közös hangulati alaprétégig kell, hogy lehatoljon, majd onnét kiindulva szinte lépésről lépésre formálja ki a magyar képzőművészet elsikkadt sajátos fejlődését. Ez a szerep jutott Rudnaynak osztályrészül.

Műveinek legjelentékenyebb csoportját a magyaros jellegre való tudatos törekvés jellemzi. Ezek a festmények a magyar múlt hangulatát és a magyar érzésvilág légkörét teremtik meg maguk körül, olyan erővel, hogy azt nemcsak a nemzeti ízlést kutató magyar szemek, hanem a külföldi bírálatok is tüstént észrevették. Olasz méltatói megemlítik a művében jelentkező külső hatásokat, de megállapítják, hogy mindezek „egy nagyon egyéni temperamentumba olvadtak bele, melyre különböző, néha egészen apró emlékezésektől felidézett képzelete veleszületett őserővel és festői képzettséggel veti rá árnyékát valami nemzeti bánat“. Belga ismertetője a brüsszeli Múzeum számára megvásárolt egyik képéről írja, hogy „ebből érezhetünk valamit igazán a magyar lélekből“. A németek Petőfit, Lenaut és Lisztet emlegetik nevével kapcsolatban és kiemelik művészetének három alapelemét, a melankóliát, a lírát és a magyar vér nehéz veretű, vad dallamát. „Képeiben ugyanaz a sötét vadság rejtőzködik, ami a magyar cigánymuzsikában“, véli egyik svéd méltatója. Északiak és déliek, germánok és latinok egyaránt felfedezik Rudnay művészetében a sajátos magyar ízt.

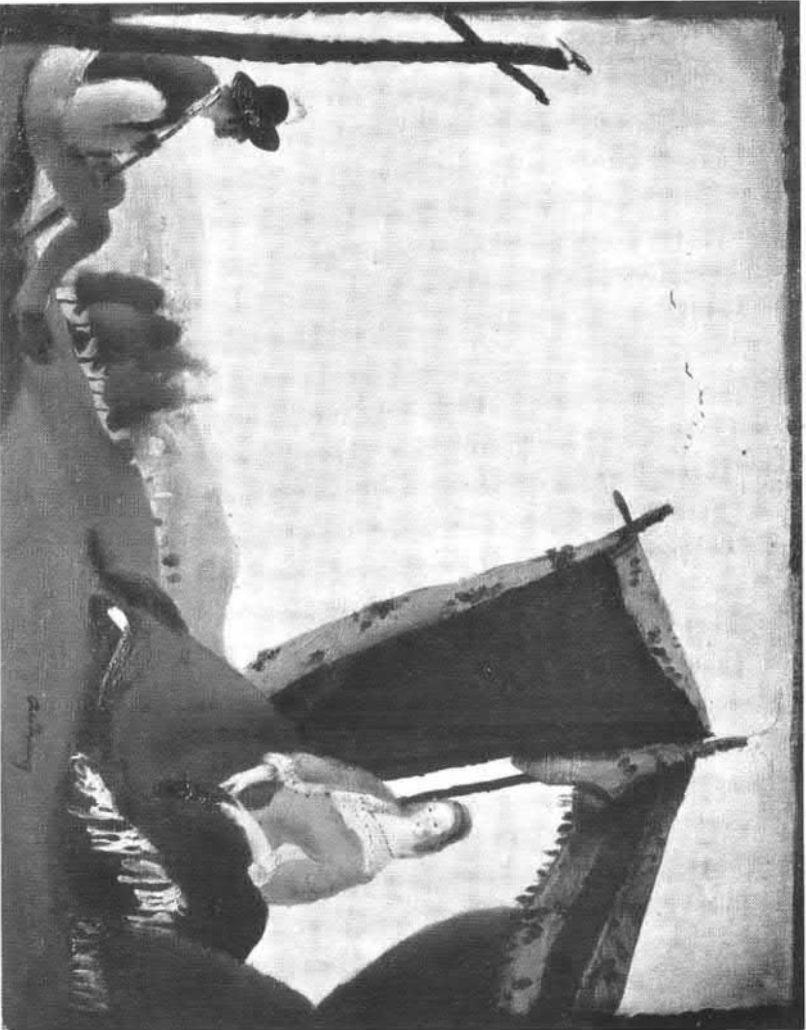
A magyaros stílus kialakításával festőink egész sora foglalkozott. A nagyobbak közül elég ha Csók Istvánt említjük meg, aki paraszti ruhákból, mezei virágokból és népies tárgykból összeállított csendéletein a népművészet egészséges és erőteljes tarkaságára törekedett. De e mögött a szándéka mögött franciás kulturáltság áll, a magyar falut Csók, noha ő is onnét származik, érzékeny párizsi szemmel nézi.

Ennél a pontnál kapcsolódik be vizsgálódásainkba a magyar művészettörténelem tájrajzi problémája. A magyar művészet egyes tájainak jellegét még eddig csak kevésbé sikerült körvonalazni. Újabb

festészetünkben azonban mindinkább nyilvánvalóvá válik, hogy két szemléletmód áll egymással szemben; az Erdély-felvidéki és a dunántúli. Az első művészi kör ideje a múlt század volt. Munkácsy, Szinyei-Merse, Székely Bertalan és Paál László erről a vidékről került ki. A századvégi túlfinomodás, túlkultúráltság megváltoztatta a művészet-földrajzi helyzetet és a súlypontot a Dunántúlra, a legműveltebb magyar tájba, az egykori latin Pannóniába helyezte át. Rippl-Rónai, Csók, Vaszary, Bernáth Aurél ennek az érzékeny, puha, finom művészetnek a képviselői. Az ő minden tekintetben európai csiszoltság felé áhító és jellegzetesen mai idegéletből táplálkozó festészetünkben természetesen nem alakulhatott ki olyan stílus, amely az érdes és darabos, elemi szenvedélyektől fűtött magyar vérmérsékletet kifejezhetne volna. Ennek szülőföldje csakis Erdély vagy Felső-Magyarország lehetett s tényleg Rudnay, ki ezt leginkább megvalósította, a Felvidék szülötte. E táj történelmi hagyománya és szinte a levegőben zsongó kuruc dallamok ihlették meg a művész lelkét. A Felvidéken, akárcsak Erdélyben, a terület alatt még mindig lappang egy kevés a magyar hőskorból. Festményei arról tanúskodnak, hogy Rudnay elnézegethette a kuruckor csataképeit, s néha talán egy-egy régi főúri arckép is megragadhatta a figyelmét. Nagyrészt jelentéktelen képek lehettek ezek, de mégis megőriztek valamit egy gyökeresen magyar korszak szelleméből. A magyar költészet emlékeinek olvasgatása pótolta a hiányokat és Balassi versei felett megtelt a művész lelke a régi világ hangulataival. Mikor már a korbéli visszahelyezkedés tökéletesen eluralkodott hangulatvilágán, Rudnay ott kezdte el, ahol a magyar festészet fejlődésvonala megakadt, a mohácsi vésznél. Izgalmas kísérlet ez, talán a magyar festészet történetének legérdekesebb próbálkozása; egy mai festő az akadémizmus és történelmi festészet minden veszélyét elkerülve megkísérli elképzelni, milyen lett volna a magyar renaissance, a magyar barokk, a magyar rokokó, ha történetesen akkor olyan tehetséges és iskolázott festőink lettek volna, mint Rudnay Gyula. A magyar művészet „elveszett idejének“ nyomában Rudnay az érett és késő renaissanceon kezdi felidézni a fejlődést. Még a csillagok is, melyekhez igazodik, ennek a kornak a hősei; a velencei festők, főleg Tintoretto. A kiinduláspont szerencsés, hiszen a felsőmagyarországi renaissance-építészet gyökerei is a velencei területre vezetnek. Úgy látszik, Szent Márk városának fantasztikumra, keleties pompára hajlamos szemlélete valamelyest rokon a magyar képzeletvilággal. Rudnay ilyen irányú képeinek legszebbike azt ábrázolja, amint Mária megérkezik a kánai mennyegzőre. A csoportfűzés, a kétoldalt elhelyezett kulisszák és oszlopcarnokok a velencei művészekre emlékeztetnek. A nagy lakoma reprezentatív ábrázolása Veronesere utal. Mária érkezése mindenütt heves mozgalmasságot vált ki. De ezek az erőteljes mozdulatok nem a velencei XVI. század színpadias gesztusai, hanem valami szilaj vérmérséklet kifejezői. Valaki lelkendezve integet a Madonna felé, egy férfi magasra emelt borospohárral köszönt rá, néhányan eléje rohannak és egy aggastyán térdre veti magát előtte. Mintha a „Vitám et sanguinem“ egyik változatát látnok. Krisztus és az apostolok fehér asztalnál ülő csoportja mögött a magasban meré-

Mária megérkezik a kánai menvegőre (Saját tulajdon)

A kisasszony és a szolgálgeány (Brüsszel, képrár)

szen ívelő hídon törökös ruhájú lovasok nyargalásznak. Valamilyen átfogó félkörív kihangsúlyozása, amit ebben az esetben a híd képvisel, akárcsak a kép két szélére helyezett kulisszák, Rudnay kompozícióinak gyakori tartozékai. Képein még a dombsorokat, vagy a talaj körvonalát is ilyen ívesen rajzolja meg, ami a földgömb kerekiségének felidézésével némi kozmikus vonást ad képeinek. Így hajlik le a nyugodt tárgyilagossággal ábrázolt csavargó alatt a mező, mintha a glóbuszon pihenne, így domborodik tájképein a hegyhát, miközben a száguldó vihar a húryszerű párhuzamossággal rajzolt kopár fák hajlékony ágait tépi. De ezek a vonások, amik ebben a szóbeli, kiélezett megfogalmazásban túlságosan expresszionista képzeteket keltenek, Rudnay képein csak tartózkodó utalások és sohasem lépik át a képzőművészet határát. A Kánai mennyegzőn Rudnay művészetének más jellegzetességeit is felfedezzük. A kép térmélysége rendkívül csekély, a hatás majdnem síkszerű és díszítő értékű. Az árnyékos felületekből kibontakozó színek nagy egységbe forrnak össze. A XVI. század istenes énekeinek magyar szerzői valahogy ilyenféleképpen képzelhették el a bibliai jeleneteket. A széphistóriák és krónikás énekek képzeletvilágára nyúl vissza Rudnay s ha Attila lakomáját festi, az sem olyan, amilyenek Priszkosz Rétor leírta, hanem ahogy a végbeli énekmondók saját koruk színeivel maguk elé idézték.

A debreceni egyetem számára készült Csokonai-képpel már a magyar barokk lehetőségeit keresgéli Rudnay. Viharos ég előtt játszódik le a költő apoteózisának jelenete. Csokonai itt nem „a magyar bánat legmélyebbről jövő, csodálatos mosolygású, holdvilág-szonátáinak“ a dalnoka, hanem a „A lélek halhatatlanságának“ lázas szerzője. A kép elgondolása jellegzetesen barokk, a jelenet mozgalmas vízióvá táguul. Még a valóságos világ és a látomás barokk szembehelyezése, illetőleg összevonása sem hiányzik. Az éjféli jelenetet egy fatörzsre felkapaszkodó, riadt tekintetű szegénylegény is meglesi és ebben már valami magyaros népmeséi képzelet villan meg. Középen, a tulipános réten áll Csokonai és sápadt arca feléled a szárnyas angyal képében hozzárepülő múzsa ihletésére. Az angyal ruhájának kavargó redőiben, alakjának, különösen lábainak tudatosan darabos megmintázásában helyi, provinciális barokk hagyomány rejlik. A főjelenetet egyik oldalon még a látomáshoz tartozó nyugodtan örökődő magyarruhás ifjú alakok, másrészről megrettent férfiak csoportja kereteli. A virágos mezőből kiemelkedő debreceni gyakorlat szerint faragott fejfa felírása adja meg a kép eszmei tartalmát: „A Múzsák szózatja, A sírt is meg-rázkódtatja S életet fuvall belé.“ Talán Adynak szép sorai „Csokonai, híres Vitéz Mihály... Oh ébredj, valahányszor ébresztünk“, is hozzájárulhattak a kép elgondolásához. Noha ennél a festménynél a művész tudatosan a barokk stílusra nyúlt vissza, érdekes, hogy sok lényeges vonásban épp szembehelyezkedik vele. Mintha az alapjában vév# barokkellenes magyar ízléshez idomítaná hozzá. A nagy ,termélység helyett csak keskeny földszávrá helyezi alakjait és a rövidüléseket, perspektivikus fogásokat mellőzve a heves mozdulatokat is oldalnézetre, síkszerűségre korlátozza. Rudnay legsikerültebb alkotásainak hosszú sora a magyar rokokó hangulatában fogant. Ezekkel a képecskével kapcsolatban az olasz bírálók Longhira, a velencei settecento

mesterére emlékeztek, azonban több joggal hivatkozhatunk ennek zseniális társára, Guardira. Néhány merész színfolttal felvetett apró, tarka alak nyüzsg mindkettőjük képein, de a hangulat, ami ezeket a festményeket betölti, mégis egészen más. A velencei élet gondtalan, izzó színei helyébe a magyarnál legtöbbször valami, a borongásból és szenvedélyből összeszőtt drámaiasság lép, ami Guardi játszásától távol áll.

Néhány képen azonban ő is átadja magát teljesen a fantasztikumnak és a romantikának. Terített asztalnál különböző korok soha nem látott ruháiban, tollas kalpagokkal különös emberek mulatoznak. Elrendezésük inkább dekoratív, mint reális szempontokból történik. Az ecset merész vonásokkal ragyogó, tüzes színeket vet a vászonra. A könnyű felhőktől borított derűs ég hatalmas drapériák sötét síkja között tűnik elő, a távolból valami oszlopcsarnokos rom könnyed fehér foltja villog. A fantasztikus mesealakok bemutatásában Rudnaynak olyan igaz öröme telik, mint a felvidéki renaissance kastélyok egykori jámbor sgrafitto-piktorainak. Az áttetsző, világos színekkel festett rokokó jellegű képek remeke a „Kisasszony és a szolgalegény“. Rudnay kedvelt fantasztikus drapériáit, melyek síkszerűségek által jutnak fokozott díszítő hatáshoz, itt egy szőnyegsátor képviseli. Ennek hűvösében unatkozik a gombszemű, mézeskalácsképű, fehérbőrű kisasszony. A szegény szolgalegény számára egy faágas ösztövért árnyéka jut, onnét nézi szótlanul és illő távolból a kényes szüzet. A képen egyszerűség és raffináltság, nagyvonalúság és negédedesség, a trubadúr dalok érzékenysége és a románcos székely népballadák naiv üdesége olvad össze megkapó művészi egységgé. A világosabb színskálájú derűsebb művekből kiindulva próbálkozott meg Rudnay néhány biedermeier hangulatú képpel, a polgári kirándulók szende és idillikus örömeinek ábrázolásával. A nála megszokott festőien vázlatos formák, a sötét színekbe ágyazott harsogóan világos foltok helyett ezeken a képeken, ha nem is aprólékos, de egyenletes világítású, simább felületű előadásra tért át. Mindezekkel párhuzamosan és egyidejűleg a népi és a vidéki úri életből vett jelenetek hosszú sorát festi. Kisméretű festményein legvirtuózabb ecsetkezelése, a legrapszódikusabbak a vörösek, kékek és sárgák sötétséggel küzdő színfoltjai. Ecsetkezelése, néha különösen az égbolt ábrázolásánál, széles lendülettel íveli át az egész képfelületet. A művész felszabadult hévvel veti vásznára a sírva-vigadással borozgató urakat, a parasztlakodalmak tarka képét, a nagy szabad ég alatt, a végtelen pusztán furulyaszóra táncoló juhászokat, a vad látomásként elszárguló szegénylegényeket. Munkácsy művészetéből kiinduló tájképein a viharfelhők ölmos színeiben, a romantikus naturalizmus szellemére jellemzően, férfiasán komoly pátoszát szólatatja meg. Említsük meg még a finom rézmetszetek hosszú sorát, melyeken Rudnay a németalföldi mesterek méltó és mai tanítványaként mutatkozik be.

Midőn Rudnay fejlődését egy a renaissance-szal meginduló magyar stílus lehetőségeinek felvetésével hoztuk kapcsolatba, a festői élménynek forgalmi síkra való áthelyezése folytán könnyen azt a téves benyomást kelthettük, hogy művészete nem egyéb irodalmi hatások alatt

álló akadémizmusnál, történelmi rekonstrukciókísérletnél. Pedig ettől Rudnayt vérbeli festőisége mindig megóvta. Ecsetvonásai sohasem részleteznek és a régi magyar ruháknak sem a korhúsége érdekli, hanem az a néhány tüzes színfolt, amit képviselnek. A magyar múlt jeleneteit nem beszéli el, csak hangulatait idézi. A letűnt stílusokat is megkísérli modern szemmel, a magyar ízlés szellemében átfogalmazni, mintha egymaga pótolni akarná festészetünk Mohácsnál elrekkent fejlődését. Ebből a szempontból magányos és időszerűtlen művészet az övé, de épp azért időtálló. Sokszor keresi a múltat, de sohasem tagadja meg a jelent. A renaissance, barokk vagy rokokó szelleme ihleti meg, de az ecsetet úgy forgatja, ahogy csak egy mai magyar festő teheti. Sokféle irányban kísérletezik, de stílusa mégis egységes, mert ugyanazt az egyéniséget tükrözi.

Művészetével kapcsolatban talán túlsokszor mutattunk rá az idegen hatásokra. Ezt nem azért tettük, hogy egyéniségét atomokra elemezzük szét, hanem hogy megmutassuk, magyar stílusa kialakításához olyan út vezetett el, melyen őt az európai festészet nagyjai tanították. A származásra esküvő, a népiséget lelkesen kutató fiatal művészeink körében mindinkább elharapózik az a szokás, hogy fitymálva beszéljenek a nyugatra vágyó, Collegium Hungaricumokban tanulgató társaikról. Ezeket Rudnay Gyula művészete figyelmeztesse arra, hogy a jövőt hagyomány nélkül, a magyar stílust európai kultúra nélkül megépíteni nem lehet.

CSABAI ISTVÁN